

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 6 grudnia 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Zbigniew Korzeniowski (przewodniczący)

SSN Leszek Bielecki

SSN Jarosław Sobutka (sprawozdawca)

w sprawie z odwołania F. Sp. z o.o. Spółki Komandytowej w S.
od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Jaśle
z udziałem S.Ś.
o ustalenie właściwego ustawodawstwa i wydanie zaświadczenia A1,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 6 grudnia 2023 r.,
skargi kasacyjnej odwołującej się od wyroku Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie
z dnia 6 września 2022 r., sygn. akt III AUa 195/21,

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Apelacyjnemu w Rzeszowie do ponownego rozpoznania oraz
orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

D.S.

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 2 grudnia 2019 r. (nr [...]) Zakład Ubezpieczeń Społecznych
Oddział w Jaśle powołując się na przepis art. 83a ust. 1 ustawy z dnia 13

października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. z 2019 r., poz. 300 z późn. zm.) w związku z art. 5 ust. 1 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 987/2009 z dnia 16 września 2009 r., dotyczącego wykonywania rozporządzenia (WE) nr 883/2009 w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz. Urz. UE serii L nr 284 z dnia 30 października 2009 r. s. 1 z późn. zm.) oraz art. 11 ust. 3 lit. a rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz. Urz. UE serii L 166 z dnia 30 kwietnia 2004 r. s.1), wycofał zaświadczenie A1 potwierdzające, że w okresie od 25 września 2015 r. do 12 listopada 2015 r. zastosowanie znajdowało ustawodawstwo polskie, oraz stwierdził, że S.Ś. w tym okresie nie podlegał ustawodawstwu polskiemu.

Po rozpoznaniu odwołania F. Sp. z o.o. Sp. k. w S. Sąd Okręgowy w Krośnie, wyrokiem z dnia 29 grudnia 2020 r., zmienił zaskarżoną decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Jaśle w ten sposób, że utrzymał w mocy zaświadczenie A1 potwierdzające, że w okresie od 25 września 2015 r. do 12 listopada 2015 r. w stosunku do S.Ś. zastosowanie znajdowało ustawodawstwo polskie i w tym okresie S.Ś. podlegał ustawodawstwu polskiemu.

Na skutek apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Jaśle od wyroku Sądu Okręgowego w Krośnie z dnia 29 grudnia 2020 r. Sąd Apelacyjny w Rzeszowie III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych, wyrokiem z 6 września 2022 r., zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że oddalił odwołanie oraz zasądził od wnioskodawcy F. Sp. z o.o. Spółka Komandytowa w S. na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Jaśle kwotę 420 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego za obie instancje. Sąd II instancji ustalił, że wnioskodawca ma siedzibę w Polsce, posiada własną administrację i rekrutuje pracowników, nie da się jednak stwierdzić, że prowadzi znaczną część działalności na terytorium państwa członkowskiego, w którym ma siedzibę, czyli w Polsce. Tymczasem decydującym warunkiem dla zastosowania art. 12 ust. 1 rozporządzenia 883/2004 jest istnienie więzi między pracodawcą a państwem członkowskim, w którym ma on swoją siedzibę. Zarówno wnioskodawca, jak i spółka z o.o. E. NIP – [...], nie prowadzą - jak wynika z powyższych ustaleń - na terenie Polski "znaczej działalności", o której mowa w art. 12 ust. 1 rozporządzenia nr 883/2004. W latach 2015 - 2017 obie spółki

nie wykazały żadnych obrotów na terytorium Polski, natomiast na podstawie deklaracji VAT-7, obroty w Polsce w latach 2018-2019 kształtowały na poziomie zaledwie kilku procent. Wartość obrotu krajowego w sposób istotny odbiega od poziomu około 25% całkowitego obrotu, który jest powszechnie uważany za cezurę pozwalającą na zastosowanie określonych przepisów dotyczących podlegania ubezpieczeniom, bądź to w kraju wysyłającym, bądź w przyjmującym. Możliwość zaś delegowania pracowników ogranicza się wyłącznie do przedsiębiorstw, które normalnie prowadzą swą działalność na terytorium państwa członkowskiego, którego ustawodawstwu nadal podlega pracownik delegowany.

W skardze kasacyjnej z 22 listopada 2022 r. pełnomocnik F. sp. z o.o. sp. k. w S. zaskarżył w całości wyrok z dnia 6 września 2022 r. Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie, zarzucając orzeczeniu:

1. naruszenie prawa materialnego - art. 13 ust. 1 lit. b) (ii) rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz. U. UE. L. z 2004 r. Nr 166, str. 1 z późn. zm.), poprzez jego bezpodstawne niezastosowanie i nieustalenie podlegania przez zainteresowanego S.Ś. ustawodawstwu polskiemu, pomimo że ustalony w niniejszej sprawie stan faktyczny w pełni przemawia za zastosowaniem tego przepisu, gdyż zainteresowany jest osobą, która normalnie wykonuje pracę w co najmniej dwóch państwach członkowskich, ma miejsce zamieszkania w Polsce, a ponadto siedziba obydwu pracodawców (zleceńodawców) zainteresowanego znajduje się wyłącznie w Polsce;
2. naruszenie prawa materialnego - art. 14 ust. 5 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 987/2009 z dnia 16 września 2009 r. dotyczące wykonywania rozporządzenia (WE) nr 883/2004 w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz. U. UE. L. z 2009 r. Nr 284, str. 1 z późn. zm), poprzez jego bezpodstawne niezastosowanie i nieustalenie podlegania przez zainteresowanego S.Ś. ustawodawstwu polskiemu, pomimo że przepis ten powinien zostać zastosowany w ustalonym w niniejszej sprawie stanie faktycznym, gdyż zainteresowany jest osobą, która na zmianę wykonuje kilka odrębnych prac w co najmniej dwóch państwach członkowskich dla tych samych

- pracodawców (zleceniodawców), przy czym siedziba obydwu pracodawców (zleceniodawców) zainteresowanego znajduje się wyłącznie w Polsce;
3. naruszenie prawa materialnego - art. 11 ust. 3 lit. a) rozporządzenia nr 883/2004, poprzez jego niewłaściwe zastosowanie i przyjęcie, że zainteresowany S.Ś. nie podlega ustawodawstwu polskiemu, podczas gdy zgodnie z ustalonym w niniejszej sprawie stanem faktycznym zainteresowany na zmianę wykonuje kilka odrębnych prac w co najmniej dwóch państwach członkowskich dla tych samych pracodawców (zleceniodawców), przy czym siedziba obydwu pracodawców (zleceniodawców) zainteresowanego znajduje się wyłącznie w Polsce, co sprawia, że; zamiast art. 11 ust. 3 lit. a) rozporządzenia nr 883/2004 powinien zostać zastosowany art. 13 ust. 1 lit. b) (ii) rozporządzenia nr 883/2004;
 4. naruszenie prawa materialnego - art. 6 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2022 r., poz. 1009 z późn. zm.), poprzez ich bezpodstawne niezastosowanie, pomimo że zainteresowany S.Ś. wykonuje pracę na podstawie umowy zlecenia zawartej z wnioskodawcą, którego siedziba znajduje się w Polsce, a w związku z tym zainteresowany podlega obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym jako zleceniobiorca zatrudniony przez wnioskodawcę na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej, a siedziba obydwu jego pracodawców (zleceniodawców) znajduje się w Polsce;
 5. naruszenie przepisów postępowania, które to uchybienie mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy, a mianowicie art. 327¹ § 1 pkt 2 k.p.c. oraz art. 387 § 2¹ pkt 2 k.p.c., poprzez zaniechanie wskazania przez Sąd Apelacyjny podstawy prawnej ustalenia nie podlegania przez zainteresowanego S.Ś. ustawodawstwu polskiemu, z jednoczesnym zaniechaniem rozstrzygnięcia jakiemu konkretnie ustawodawstwu (duńskiemu, belgijskiemu czy brytyjskiemu) miałby podlegać zainteresowany, a ponadto zaniechanie oceny kluczowych zarzutów apelacyjnych organu rentowego i ograniczenie się do omówienia art. 12 ust. 1 rozporządzenia nr 883/2004 oraz art. 14 ust. 1 i 2 rozporządzenia nr 987/2009, podczas gdy istotą sporu pomiędzy wnioskodawcą a organem rentowym nie jest

podleganie przez zainteresowanego dotychczasowemu ustawodawstwu polskiemu w razie delegowania do innego państwa członkowskiego (art. 12 ust. 1 rozporządzenia nr 883/2004), lecz ustalenie podlegania przez zainteresowanego ustawodawstwu polskiemu w sytuacji, gdy zainteresowany wykonuje pracę w co najmniej dwóch państwach członkowskich, a siedziba obydwu jego pracodawców (zleceniodawców) znajduje się w Polsce (art. 13 ust. 1 lit. b) (ii) rozporządzenia nr 883/2004). Brak wskazania przyczyn, dla których Sąd II instancji nie zastosował art. 13 ust. 1 lit. b) (ii) rozporządzenia nr 883/2004 niewątpliwie istotnie utrudnia merytoryczną ocenę tego orzeczenia, co sprawia, że uchybienie to mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy;

6. naruszenie przepisów postępowania, które to uchybienie mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy, a mianowicie art. 373 § 1 k.p.c. w zw. z art. 368 § 2 k.p.c., poprzez ich niezastosowanie i przyjęcie do rozpoznania apelacji organu rentowego pomimo braku oznaczenia w tej apelacji wartości przedmiotu zaskarżenia, co w świetle uchwały Sądu Najwyższego składu siedmiu sędziów - zasady prawnej z dnia 20 lipca 2016 r., sygn. akt III UZP 2/16 stanowi wymóg formalny warunkujący nadanie biegu apelacji, zaś niedochowanie powyższego wymogu powinno skutkować zwrotem apelacji organowi rentowemu jako stronie reprezentowanej przez profesjonalnego pełnomocnika;

Podnosząc powyższe zarzuty strona skarżąca wniosła o uchylenie w całości zaskarżonego wyroku z dnia 6 września 2022 r. Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu w Rzeszowie do ponownego rozpoznania oraz o zasądzenie od organu rentowego na rzecz wnioskodawcy F. sp. z o.o. sp. k. zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm prawem przepisanych.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną pełnomocnik organu rentowego wniósł o jej oddalenie oraz o zasądzenie od powoda na rzecz pozwanego kosztów zastępstwa procesowego wg norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna wywiedziona w niniejszej sprawie okazała się uzasadniona.

Decyzja organu rentowego z dnia 2 grudnia 2019 r. (nr [...]), będąca podstawą prowadzenia postępowania w niniejszej sprawie, oparta została na przepisach: art. 83a ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. z 2019 r., poz. 300 z późn. zm.) w związku z art. 5 ust. 1 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 987/2009 z dnia 16 września 2009 r., dotyczącego wykonywania rozporządzenia (WE) nr 883/2009 w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz. Urz. UE serii L nr 284 z dnia 30 października 2009 r. s.1 z późn. zm.) oraz art. 11 ust. 3 lit. a rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz. Urz. UE serii L 166 z dnia 30 kwietnia 2004 r. s.1). Przedmiot sprawy ujęty w decyzji organu rentowego, a zarazem wyznaczony przez nią zakres sporu, determinuje ramy dalszego postępowania prowadzonego przed sądami powszechnymi, na skutek zaskarżenia tej decyzji. Decyzja organu rentowego wyznacza bowiem w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych przedmiot rozpoznania sprawy sądowej i tylko w tym zakresie podlega ona kontroli sądu, zarówno pod względem jej formalnej poprawności, jak i merytorycznej zasadności. W konsekwencji - przedmiot sporu sądowego musi mieścić się w zakresie przedmiotowym decyzji organu rentowego. Zgodnie z art. 11 ust. 3 lit. a powołanego wyżej rozporządzenia, osoba wykonująca w państwie członkowskim pracę najemną lub pracę na własny rachunek podlega ustawodawstwu tego państwa członkowskiego. Z tego powodu, biorąc pod uwagę fakt wykonywania przez ubezpieczonego pracy w Danii, Zakład Ubezpieczeń Społecznych wycofał zaświadczenie A1 potwierdzające, że w okresie od 25 września 2015 r. do 12 listopada 2015 r. zastosowanie znajdowało ustawodawstwo polskie, oraz stwierdził, że S.Ś. w tym okresie nie podlegał ustawodawstwu polskiemu. Sąd I instancji, nie uzasadniając szerzej zajętego przez siebie stanowiska i nie dokonując w zasadzie żadnej analizy prawnej ustalonego przez siebie stanu faktycznego sprawy uznał, że S.Ś. podlegał polskiemu ustawodawstwu i miał prawo do zaświadczenia A1, określonego na zasadzie art. 13 ust. 1 (i) Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004. Sąd Okręgowy nie wskazał przyczyn, dla których – jego zdaniem - w rozpoznawanej sprawie nie

znajdują zastosowania ogólne zasady ustalania właściwego ustawodawstwa (zawarte w art. 11 ust. 3 lit. a rozporządzenia nr 883/2004) tylko zasady szczególne, mające zastosowanie w przypadku wykonywania pracy w dwóch lub w kilku Państwach Członkowskich (art. 13 ust. 1 (i) rozporządzenia). W takiej sytuacji Sąd Apelacyjny w Rzeszowie, aby prawidłowo rozpoznać środek zaskarżenia, powinien ustosunkować się do wszystkich zarzutów zawartych w apelacji organu rentowego. A zarzuty te dotyczyły z jednej strony naruszenia przepisów postępowania, które miało istotny wpływ na wynik sprawy tj. art. 233 k.p.c., jak również naruszenia przepisów prawa materialnego tj.: art. 5 ust. 1 rozporządzenia nr 987/2009 z 16 września 2009 r. oraz art. 11 ust. 3 lit. a i art. 13 ust. 1 i 2 rozporządzenia nr 883/2004 z 30 kwietnia 2004 r. Tymczasem Sąd odwoławczy, zmieniając zaskarżony wyrok poprzez oddalenie odwołania, dokonał szerokiej wykładni oraz analizy zastosowania w sprawie jedynie przepisu art. 12 ust. 1 rozporządzenia 883/2004 – całkowicie pomijając i nie wyjaśniając przyczyn pominięcia i nie zastosowania w sprawie zarzucanych w apelacji przepisów prawa materialnego (art. 11 ust. 3 lit. a powołanego wyżej rozporządzenia). Zgodnie z art. 378 § 1 k.p.c. na sądzie drugiej instancji spoczywa obowiązek ponownego rozpoznania sprawy w granicach apelacji, co oznacza nakaz wzięcia pod uwagę wszystkich zarzutów i wniosków podniesionych w apelacji. Granice apelacji wyznaczają ramy, w których sąd drugiej instancji powinien rozpoznać sprawę na skutek jej wniesienia. Precyzują je sformułowane w apelacji zarzuty i wnioski, które określają zakres zaskarżenia, a w konsekwencji kognicję sądu apelacyjnego. Właściwe wykonanie przez sąd drugiej instancji obowiązku przewidzianego w powołanym przepisie powinno znaleźć odzwierciedlenie w uzasadnieniu orzeczenia wydanego w wyniku rozpoznanej apelacji. W orzecznictwie Sądu Najwyższego wskazuje się, że wprowadzenie nakazu ten nie oznacza konieczności odniesienia się do każdego argumentu prawnego i twierdzenia faktycznego przytoczonego przez skarżącego w związku z podniesionymi w apelacji zarzutami oraz wnioskami (zob. min. wyroki Sądu Najwyższego: z 5 listopada 2015 r., V CSK 13/15; z 13 października 2017 r., I CSK 46/17; z 5 października 2018 r., I CSK 608/17; z 11 grudnia 2019 r., V CSK 417/18), jednakże ich rozpatrzenie - w świetle motywów rozstrzygnięcia wyłuszczonych z uwzględnieniem szczególnej regulacji zawartej w art. 387 § 2¹ k.p.c. - nie może budzić wątpliwości. Przytoczone w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku argumenty w żaden sposób nie odnoszą

się do tych zarzutów, których ocena - jak trafnie podniósł skarżący - niewątpliwie mogła mieć istotny wpływ na wynik sprawy (tak wyrok Sądu Najwyższego z 24 lutego 2023 r., II CSKP 983/22, Legalis nr 2928193). Zgodnie z brzmieniem art. 387 § 2¹ pkt 2 k.p.c. wyjaśnienie podstawy prawnej wyroku sądu drugiej instancji powinno obejmować ocenę poszczególnych zarzutów apelacyjnych, a ocena poszczególnych zarzutów apelacyjnych powinna być nie tylko przeprowadzona przez sąd drugiej instancji, lecz także odpowiednio omówiona w uzasadnieniu wyroku sądu drugiej instancji – czego w niniejszej sprawie zabrakło (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 6 grudnia 2022 r., II CSKP 625/22, Legalis nr 2854300).

Jeżeli natomiast chodzi o podniesiony przez stronę skarżącą zarzut naruszenia przez Sąd II instancji art. 373 § 1 k.p.c. w zw. z art. 368 § 2 k.p.c. to podkreślić należy, że nie mógł on samodzielnie odnieść spodziewanego przez skarżącą skutku. Co prawda w postępowaniu w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych nieuzupełnienie przez stronę w wyznaczonym terminie braku apelacji, polegające na nieoznaczeniu wartości przedmiotu zaskarżenia w sprawie o prawo majątkowe, może stanowić podstawę jej odrzucenia. Jednakże nie zachodzi potrzeba uzupełnienia apelacji przez wskazanie wartości przedmiotu zaskarżenia, gdy wartość tę bez żadnych wątpliwości można oznaczyć na podstawie wskazanego w apelacji zakresu zaskarżenia orzeczenia sądu pierwszej instancji oraz niebudzącej wątpliwości wartości przedmiotu sprawy. Wymagania formalne apelacji, także wymóg wskazania wartości przedmiotu zaskarżenia, służą bowiem określeniu przedmiotu i zakresu zaskarżenia orzeczenia sądu pierwszej instancji i przepisy ich dotyczące nie mogą być wykładane ani stosowane z pominięciem tego celu (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 25 września 2019 r., II CZ 48/19). Brak określenia wartości przedmiotu zaskarżenia w wyznaczonym przez sąd terminie nie oznacza, że apelacja nie może otrzymać prawidłowego biegu. Artykuł 373 k.p.c. (i także art. 370 k.p.c.) należy odczytywać łącznie z art. 130 k.p.c., co prowadzi do wniosku, że odrzucenie apelacji z powodu nieuzupełnienia braków formalnych w wyznaczonym terminie dotyczy tylko takich braków, które uniemożliwiają nadanie apelacji prawidłowego biegu (postanowienie Sądu Najwyższego z 15 maja 2018 r., II UZ 12/18). Sąd II instancji powinien jednak zwrócić uwagę, że stosunek ubezpieczenia społecznego jest stosunkiem o charakterze majątkowym, gdyż konsekwencją jego istnienia jest obowiązek opłacania składek na ubezpieczenie społeczne oraz prawo do

świadczeń z tego ubezpieczenia dla osób uprawnionych (art. 1 i 2 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych). Taki charakter stosunku prawnego powoduje, że z mocy art. 368 § 2 k.p.c. wnoszący apelację od wyroku sądu pierwszej instancji ma ustawowy obowiązek oznaczenia wartości przedmiotu zaskarżenia przy odpowiednim zastosowaniu art. 19 do 24 k.p.c. i 25 § 1 k.p.c. Z woli ustawodawcy brak oznaczenia wartości przedmiotu zaskarżenia, jeżeli strona nie uzupełniła tego braku w wymaganym terminie, stanowi podstawę do odrzucenia apelacji zgodnie z art. 370 k.p.c. Zasada ta ma również zastosowanie w postępowaniu w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 10 kwietnia 2018 r., II UZ 7/18). Nadto, w sprawie o ustalenie istnienia bądź nieistnienia stosunku ubezpieczenia społecznego lub jego zakresu (o objęcie obowiązkiem ubezpieczenia społecznego, o podleganie ubezpieczeniom społecznym), do niezbędnych kosztów procesu zalicza się wynagrodzenie reprezentującego stronę radcy prawnego, biorąc za podstawę zasądzenia opłaty za jego czynności z tytułu zastępstwa prawnego stawki minimalne określone w § 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (zob. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego - zasada prawna - z dnia 20 lipca 2016 r., III UZP 2/16, OSNP 2017 nr 1, poz. 6, str. 45).

Z przyczyn opisanych już wyżej doszło także do naruszenia przez Sąd Apelacyjny wskazanych w skardze kasacyjnej przepisów prawa materialnego. Przypomnieć w tym miejscu należy, że przepis art. 11 ust. 1 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego, statuuje generalną regułę podlegania jednemu ustawodawstwu, stanowiąc, że osoby do których stosuje się niniejsze rozporządzenie, podlegają ustawodawstwu tylko jednego państwa członkowskiego, a ustawodawstwo takie określane jest zgodnie z przepisami tytułu II. Podstawową zasadą wynikającą z rozporządzeń koordynacyjnych jest zatem podleganie ustawodawstwu jednego państwa członkowskiego i zasadniczo jest to ustawodawstwo państwa wykonywania pracy (według reguły *lex loci laboris*). Z zasady podlegania jednemu ustawodawstwu państwa członkowskiego wynika również bardzo

istotna dyrektywa postępowania dla instytucji właściwych państw członkowskich oraz organów odwoławczych. Zarówno rozstrzygnięcie instytucji właściwej, jak i później organu odwoławczego, nie może doprowadzić ani do wyłączenia danej osoby z jakiegokolwiek ustawodawstwa dotyczącego zabezpieczenia społecznego, ani do objęcia jej więcej aniżeli jednym ustawodawstwem (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 kwietnia 2021 r., III USKP 49/21, OSNP 2022 nr 2, poz. 18 i powołane tam orzecznictwo). Zatem rozporządzenie nr 883/2004 i przewidziane w nim przepisy, w zakresie ustalania ustawodawstwa właściwego, służą skutecznej realizacji praw pracowników migrujących, m.in. przez zapobieganie ewentualnym kolizjom ustawodawstw państw członkowskich w zakresie obowiązku ubezpieczenia.

Zgodnie z art. 11 ust. 3 lit. a rozporządzenia nr 883/2004, osoba wykonująca w Państwie Członkowskim pracę najemną lub pracę na własny rachunek, podlega ustawodawstwu tego państwa członkowskiego. Od tej ogólnej zasady, eksponującej właściwość ustawodawstwa państwa wykonywania pracy najemnej lub pracy na własny rachunek, są wyjątki. Odstępstwo od zasady *lex loci laboris* przewiduje między innymi art. 12 cytowanego rozporządzenia. Przepis ten w ust. 2 mówi, że osoba, która normalnie wykonuje działalność jako osoba pracująca na własny rachunek w państwie członkowskim, a która udaje się, by wykonywać podobną działalność w innym państwie członkowskim, nadal podlega ustawodawstwu pierwszego państwa członkowskiego - pod warunkiem, że przewidywany czas takiej pracy nie przekracza 24 miesięcy.

Wyjątkiem jest także regulacja zawarta w art. 13 rozporządzenia, dotycząca przypadków wykonywania pracy w dwóch lub w kilku państwach członkowskich. Nie można jednak zapominać, że osoba, która wykonuje pracę o charakterze marginalnym w jednym państwie członkowskim i pracuje również w innym państwie członkowskim, nie może być uznawana za osobę normalnie wykonującą pracę w dwóch lub w kilku państwach członkowskich i w związku z tym nie jest objęta art. 13 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego. W takim przypadku w celu ustalenia mającego zastosowanie ustawodawstwa osoba ta jest traktowana tak, jak osoba pracująca wyłącznie

w jednym państwie członkowskim (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 7 grudnia 2022 r., I USK 47/22, Legalis nr 2931724).

Żeby dokonać właściwej oceny sytuacji konkretnej osoby, wykonującej pracę poza granicami kraju zamieszkania, należy udzielić odpowiedzi na kilka pytań: gdzie wykonywana była praca, kto był rzeczywistym (faktycznym) pracodawcą zatrudniającym pracownika, czy praca wykonywana była w jednym, czy też w większej liczbie państw, a także w jakim kraju dokonywane były zakupy związane z wykonywaną pracą (np. zakup materiałów), gdzie było wypłacane wynagrodzenie dla pracownika, gdzie były płacone podatki, itp. Dokonana w powyższy sposób ocena konkretnej sytuacji powinna mieć charakter całościowy, a zatem stanowić ogólny wniosek, wynikający z rozważenia wszystkich przyjętych kryteriów. Warunkiem prawidłowego zastosowania przepisów o koordynacji systemów ubezpieczenia społecznego pracowników wysyłanych i zatrudnionych za granicą jest bowiem ustalenie faktycznego (rzeczywistego) pracodawcy tych pracowników i miejsca świadczenia przez nich pracy (w jednym lub dwóch państwach) – co dopiero pozwala na zastosowanie w sprawie właściwych przepisów, tj. art. 11, 12 lub 13 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz. Urz. UE serii L 166 z dnia 30 kwietnia 2004 r. s. 1) – zob. także wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 10 lutego 2000 r., C-202/97, MoPr - ETS 2005 nr 3, str. 18, www.eur-lex.europa.eu, Legalis nr 70220; wyroki Trybunału Sprawiedliwości z dnia 9 listopada 2000 r., C-404/98 www.eur-lex.europa.eu, Legalis nr 152877, z dnia 16 lipca 2020 r., C-61018.

Pamiętać także należy, że zasadnicza rola w zakresie podejmowania decyzji o podleganiu ubezpieczeniu społecznemu w danym kraju przypada organom właściwym w krajach świadczenia pracy przez pracownika. Ich działania są decydujące w aspekcie potencjalnych sporów sądowych (por. uchwałę Sądu Najwyższego z 9 września 2020 r., III UZP 4/18). Zarówno decyzje o podleganiu ubezpieczeniom społecznym w kraju, jak i decyzje w przedmiocie unieważnienia zaświadczeń A1, wydawane są w wyniku współpracy organów właściwych państw członkowskich. Ich ustalenia są na mocy przepisów rozporządzeń koordynacyjnych wiążące dla sądu ubezpieczeń społecznych (por. wyrok Sądu Najwyższego z 20 sierpnia 2020 r., III UK 411/18; zob. analizę orzeczeń TSUE: M.J. Zieliński, Zakres

związania sądów państwa członkowskiego zaświadczeniem właściwym (E101 i A1) w razie stwierdzenie oszustwa - uwagi na tle orzeczeń TSUE w sprawach C-359/16, C-527/16, C-370/17 i 37/18 oraz C-17/19, część I w PZS 4/21; N. Potocka-Sionek, Nielegalne delegowanie pracowników tymczasowych do pracy w Niemczech a moc wiążąca formularza A1, PZS 10/2016). Zwrócić należy uwagę także chociażby na wyroki Sądu Najwyższego, w których Sąd Najwyższy dokonał szerszej analizy uregulowań prawnych, w tym m.in. wskazał, że decyzję organu rentowego o unieważnieniu zaświadczenia A1 powinno poprzedzać porozumienie z instytucją właściwą Państwa Członkowskiego, celem uniknięcia naruszenia zasady podlegania jednemu ustawodawstwu właściwemu (zob. wyroki Sądu Najwyższego z 10 września 2020 r., III UK 61/19, III UK 124/19, II UK 184/19, III UK 296/19, III UK 298/19, III UK 299/19, a także wyrok Sądu Najwyższego z 27 maja 2021 r., II USKP 46/21, LEX nr 3181432).

Biorąc powyższe pod uwagę Sąd Najwyższy, z mocy art. 398¹⁵ § 1 k.p.c., orzekł jak w sentencji.

D.S.

[a!]